

Gweinyddiaeth
Cyfiawnder

Ministry
of Justice

Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder

Adroddiad Monitro Blynyddol 2022-23
i Gomisiynydd y Gymraeg

Chwefror 2024

Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder

Adroddiad Monitro Blynnyddol 2022-23 i Gomisiynydd y Gymraeg

Chwefror 2024

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad hwn yn ymdrin â'r cyfnod rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023. Hunanasesiad ydyw o sut mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi parhau i gyflawni'r ymrwymadau yn ei Chynllun Iaith Gymraeg (Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder) yn ystod y cyfnod hwn.

Mae Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn amlinellu sut mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gweithredu'r egwyddor yn Adran 5 o Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993, sef y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Mae'n galluogi pawb sy'n cael gwasanaeth gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder yng Nghymru, neu sy'n cyfathrebu â ni, i wneud hynny drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg, yn dibynnu ar eu dewis personol.

Mae Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gynllun corfforaethol sy'n cwmpasu meysydd datblygu polisi, recriwtio a darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yn ei bencadlys corfforaethol.

Mae gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder bum Asiantaeth Weithredol (EA) sy'n gyfrifol am ddarparu'r mwyafrif o'r gwasanaethau i'r cyhoedd. Mae gan bob un o'r Asiantaethau Gweithredol ei Gynlluniau Iaith Gymraeg ei hunain sy'n sicrhau darpariaeth o wasanaethau iaith Gymraeg sydd naill ai'n gyfwerth neu'n rhagori arni o'i gymharu â Chynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Gan fod pob Asiantaeth Weithredol hefyd yn adrodd i Gomisiynydd y Gymraeg bob blwyddyn, nid yw'r wybodaeth hon yn cael ei hailadrodd yma oni bai ei bod yn berthnasol i adroddiadau corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder.

Crynodeb o'n cyflawniadau

Dyma rai o'r pethau a gyflawnwyd yn ystod 2022-23:

- Mae gallu staff y Weinyddiaeth Gyfiawnder i siarad Cymraeg ar system casglu data staff mewnol, SOP, yn cael ei gofnodi.
- Mae ymgynghoriadau y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar gael yn Gymraeg ar Hyb Ymgynghori'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ar ein tudalennau GOV.UK 'corfforaethol' ac ar dudalennau 'cyffredinol' GOV.UK
- Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi hysbysebu 536 o ymgyrchoedd recriwtio staff lle cyfeirir at y Cynllun Iaith Gymraeg a lle mae'r gofynion iaith yn nodi bod y gallu i ddefnyddio'r Gymraeg yn ddymunol neu'n hanfodol.
- Cofnododd GLITEF 409 o achosion yn y flwyddyn adrodd lle defnyddiwyd y Gymraeg.
- Mae Pwyllgorau Ymgynghorol yr Ynadaeth wedi parhau i annog ceisiadau gan siaradwyr Cymraeg, yn enwedig ar draws Gogledd a Gorllewin Cymru.

- Parhaodd y Cynllun Cyfryngwyr Tystion i ateb y galw cynyddol am Gyfryngwyr Cofrestredig sy'n siarad Cymraeg.
- Mae tudalen Ianio Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar gyfer ei wefan ar gael yma: <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-justice.cy>
- Mae Grŵp Cydlynwyr Iaith Gymraeg rhithiol ehangach y Weinyddiaeth Gyfiawnder sy'n cwrdd ddwywaith y flwyddyn ac yn ymdrin ag ystod lawn o feysydd busnes y Weinyddiaeth wedi parhau â'i waith.
- Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn parhau i gefnogi y rhaglen Cymraeg Gwaith a ariennir gan Lywodraeth Cymru sy'n cynnig cyrsiau Cymraeg i staff.
- I gefnogi llwyddiant ein Prawf Effaith ar y Gymraeg ar gyfer swyddogion polisi, cyfieithodd Uned Iaith Gymraeg GLITEF a thebigword 81 o ddogfennau polisi corfforaethol.

Cynnydd wrth gyflawni'r Cynllun Gweithredu

Mae'r wybodaeth ddiweddaraf ynghylch ein cynnydd o ran cyflawni ein camau gweithredu parhaus yng nghyswllt y Cynllun Iaith Gymraeg i'w gweld isod er mwyn helpu i ddangos sut rydym yn cydymffurfio.

1. Datblygu a gweithredu polisi

Meini prawf llwyddiant:

- Gwella ymwybyddiaeth staff; gyda gofynion y Cynllun Iaith yn cael eu hystyried yn y broses o gaffael a llunio polisiau.*
- Mae staff polisi, dadansoddi a chyfreithiol yn ystyried goblygiadau o ran yr iaith Gymraeg yn gyson wrth ddatblygu polisiau ac ymgynghori.*

Ymgynghoriadau'r Weinyddiaeth Gyfiawnder

Yn ystod cyfnod adrodd 2022-23, cynhaliodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder nifer o ymgynghoriadau yn Gymraeg a chyhoeddi ymatebion yn Gymraeg fel a ganlyn:

Adolygu'r cynllun dileu "Help i dalu Ffioedd."

Cafodd yr ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Mawrth 2023) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Cyfradd ddisgownt anafiadau personol: archwilio'r opsiwn o gyfradd ddeuol/lluosog.

Roedd crynodeb Cymraeg a set o gwestiynau ar gael (Ionawr 2023) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Cynyddu'r defnydd o gyfryngu yn y system cyfiawnder sifil.

Cafodd yr ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Gorffennaf 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Achos Cyfraith Strategol yn Erbyn Cyfranogaeth y Cyhoedd (SLAPPS).

Roedd crynodeb Cymraeg o'r ymateb i'r ymgynghoriad ar gael (Gorffennaf 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Gweithredu'r Ddeddf Cenedligrwydd a Ffiniau 2022: Diwygiadau i ffioedd y tribiwnlys

Cafodd yr ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Gorffennaf 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Adolygiad o Gynllun Digolledu am Anafiadau Troseddol: ymgynghoriad atodol.

Cafodd yr ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Mehefin 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Diwygio Deddf Hawliau Dynol: Bil Hawliau Modern

Cafodd yr ymateb i'r ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Mehefin 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Moderneiddio Atwrneiaethau Arhosol

Cafodd yr ymateb i'r ymgynghoriad ei gyfieithu'n llawn (Mai 2022) ar hyb ymgynghori corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac ar safle cyffredinol GOV.UK.

Amlosgiad

Diwygiwyd y ffurflen i grwneriaid ei llenwi i ryddhau corff i'w amlosgi. Diweddarwyd Ffurflen Amlosgi 6 i ystyried gwelliant i'r rheoliadau Amlosgi a ddaeth i rym ar 28 Mehefin 2022. Mae cyfieithiad Cymraeg ar gael yma.

Siaradwyr Cymraeg

Llwyddiant nodedig arall oedd bod gallu staff y Weinyddiaeth Gyfiawnder i siarad Cymraeg yn cael ei gofnodi ar y system Un Platform Gweithredu (SOP) sy'n dal data staff. Mae cwestiwn gwirfoddol sy'n gofyn a all staff siarad Cymraeg ar lefel sylfaenol neu rugl bellach wedi'i gynnwys. Lanlwythwyd y cwestiwn ar SOP ar 27 Mawrth 2022 a'i gyhoeddi ar wasanaethau newyddion mewnwyd y Weinyddiaeth Gyfiawnder a GLITEF. Mae wedi helpu'r Weinyddiaeth Gyfiawnder i sefydlu sylfaen dystiolaeth ar gyfer staff sy'n siarad Cymraeg a bydd hefyd yn cyfrannu at darged Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Fel yr adroddwyd yn flaenorol, roedd y Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd yn un o chwe adran gyntaf y llywodraeth i ymrwymo'n gorfforaethol i raglen Cymraeg Gwaith Llywodraeth Cymru sy'n ceisio gwella sgiliau Cymraeg ein staff yng Nghymru. Gan adeiladu ar y ffaith fod GLITEF wedi mabwysiadu Cymraeg Gwaith yn gynnar, rydym yn cydnabod pwysigrwydd annog yr holl staff mewn rolau gweithredol a chorfforaethol i ystyried hyfforddiant iaith Gymraeg.

Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn mynd ati i hyrwyddo Rhwydwaith Cymraeg y Gwasanaeth Sifil, sy'n rhan o Rwydwaith Ieithoedd y Gwasanaeth Sifil. Fe'i cynlluniwyd ar gyfer gweision sifil sy'n gallu siarad Cymraeg neu sy'n awyddus i ddysgu ac sydd â diddordeb mewn deialog ryngddiwylliannol. Mae'r Rhwydwaith hefyd yn darparu cymorth ar brosiectau arbennig yn y llywodraeth sydd angen sgiliau iaith cadarn a gwybodaeth ryngddiwylliannol. Am fwy o wybodaeth, cysylltwch â cslocalcymruwales@cabinetoffice.gov.uk

2. Recriwtio

Meini prawf llwyddiant:

- Mae system effeithiol ar waith i fonitro'r modd y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn recriwtio staff ac yn penodi'r farnwriaeth er mwyn gwneud yn siŵr bod yr ymrwymadau yn y Cynllun Iaith Gymraeg yn cael eu bodloni.*
- Mae achosion llys yn cael eu cynnal yn Gymraeg pan fydd angen.*
- Mae ymagwedd gyson at y Gymraeg wrth recriwtio ynadon a barnwyr.*

d) Mae system recriwtio newydd yn cydymffurfio â gofynion Comisiynydd y Gymraeg a deddfwriaeth.

Staff

Meini prawf llwyddiant:

a) Mae system effeithiol ar waith i fonitro'r modd y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn recriwtio staff ac yn penodi barnwyr er mwyn gwneud yn siŵr bod yr ymrwymadau yn y Cynllun Iaith Gymraeg yn cael eu bodloni.

d) Mae'r system recriwtio newydd yn cydymffurfio â gofynion a deddfwriaeth Comisiynydd y Gymraeg.

Rydym wedi hysbysebu 536 o ymgyrchoedd lle cyfeirir at y Cynllun Iaith Gymraeg a lle mae'r gofynion iaith yn nodi bod y Gymraeg yn ddymunol neu'n hanfodol, rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023. O 1 Ebrill 2023, derbyniwyd 1,144 o gynigion ffurfiol yn yr ymgyrchoedd hyn lle mae'r Gymraeg yn ddymunol neu'n hanfodol.

Achosion llys

Meini prawf llwyddiant:

b) Mae achosion llys yn cael eu cynnal yn Gymraeg pan fydd angen.

Drwy fynd ati'n effeithiol i ddod o hyd i farnwyr ac ynadon Cymraeg eu hiaith, a'u recriwtio ar ôl hynny, gellir cynnal achosion llys yn Gymraeg pan fydd angen. Yn ystod y flwyddyn adrodd, cofnododd GLITEF 409 o achosion lle defnyddiwyd y Gymraeg. Mae'r cyfanswm wedi'i ddadansoddi fel a ganlyn: Llys y Goron 15, heb ymddangos yn y Llys Ynadon 75, wedi ymddangos yn y Llys Ynadon 119, Llys Sirol 194, Tribiwnlysoedd 5, Y Llys Gwarchod 1.

Y farnwriaeth

Meini prawf llwyddiant:

c) Mae agwedd gyson at y Gymraeg wrth recriwtio ynadon a barnwyr.

Roedd yr ymarfer dethol canlynol yn nodi swyddi gwag yng Nghymru a oedd â gofyniad hanfodol o ran y Gymraeg yn ogystal â phrofi dealltwriaeth yr ymgeiswyr o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru:

- **Barnwr Rhanbarth (00077).** Roedd y Gymraeg yn ofyniad hanfodol ar gyfer un swydd yn yr ymarfer dethol ar gyfer swyddi Barnwr Rhanbarth. Lanswyd yr ymarfer cenedlaethol ar 7 Hydref 2021 gyda 100 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Argymhellwyd 67 o ymgeiswyr ac argymhellwyd bod chwe ymgeisydd yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru, gydag un o'r ymgeiswyr hynny yn cael eu hargymell ar gyfer y swydd Cymraeg.
- **Barnwr Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) (00081).** Roedd y Gymraeg yn ofyniad hanfodol ar gyfer un swydd yn yr ymarfer dethol ar gyfer Barnwr Cyflogaeth (Cymru a Lloegr). Lanswyd yr ymarfer cenedlaethol ar 2 Tachwedd 2021 gyda 50 o swyddi gwag i'w llenwi ledled Cymru a Lloegr. Argymhellwyd 35 o ymgeiswyr ac argymhellwyd bod chwe ymgeisydd yn addas i'w penodi ar gyfer swyddi yng Nghymru. Ni argymhellwyd unrhyw ymgeiswyr addas i'w penodi i'r swydd Cymraeg.

Canfu'r ymarferion dethol canlynol swyddi gwag yng Nghymru nad oedd â gofynion o ran y Gymraeg, ond a oedd yn profi dealltwriaeth ymgeiswyr o weinyddiaeth cyfiawnder yng Nghymru:

- **Dirprwy Farnwr Rhanbarth (00066).** Lanswyd yr ymarfer cenedlaethol ar gyfer Dirprwy Farnwr Rhanbarth ar 19 Gorffennaf 2021 gyda 213 o swyddi gwag ledled Cymru a Lloegr. Cafodd yr ymgeiswyr hynny a oedd â diddordeb mewn swydd yng Nghymru eu hasesu ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 213 o ymgeiswyr, ac argymhellwyd bod 14 ymgeisydd yn addas ar gyfer eu penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Barnwr sy'n Derby'n Ffi – Y Tribiwnlys Haen Gyntaf a Barnwr sy'n Derby'n Ffi – Tribiwnlysoedd Cyflogaeth (Cymru a Lloegr) (00070).** Cafodd yr ymarfer ar y cyd ar gyfer Barnwr y Tribiwnlys Haen Gyntaf sy'n Derby'n Ffi a Barnwr y Tribiwnlysoedd Cyflogaeth sy'n Derby'n Ffi (Cymru a Lloegr) ei lansio ar 5 Hydref 2021 gyda 217 o swyddi gwag. Aseswyd yr holl ymgeiswyr oedd wedi mynegi diddordeb mewn swydd yng Nghymru ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 167 o ymgeiswyr ar gyfer y swyddi Barnwr sy'n derby'n ffi – Y Tribiwnlys Haen Gyntaf, ac argymhellwyd fod 17 o ymgeiswyr yn addas i'w penodi i swyddi yng Nghymru Yn gyffredinol, argymhellwyd bod 50 o ymgeiswyr yn cael eu penodi i swydd Barnwr Tribiwnlys sy'n Derby'n Ffi (Cymru a Lloegr), ac argymhellwyd bod saith ymgeisydd yn addas ar gyfer eu penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Cadeirydd y Tribiwnlys Addysg (00071).** Lanswyd yr ymarfer ar gyfer Cadeirydd Cyfreithiol y Tribiwnlys Addysg ar 23 Medi 2021 gyda thair swydd wag. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd bod tri ymgeisydd yn addas ar gyfer eu penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Barnwr Cyflogedig – Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru (MHRTW) (00060).** Lanswyd yr ymarfer ar gyfer Barnwr Cyflogedig Tribiwnlys Adolygu Iechyd Meddwl Cymru (MHRTW) ar 16 Tachwedd 2021 gyda dwy swydd wag. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Ni argymhellwyd unrhyw ymgeiswyr fel rhai addas ar gyfer penodiad.
- **Cofiadur (00082).** Lanswyd yr ymarfer ar gyfer swydd Cofiadur ar 18 Ionawr 2022 gyda 164 o swyddi gwag ledled Cymru a Lloegr. Aseswyd yr holl ymgeiswyr oedd wedi mynegi diddordeb mewn swydd yng Nghymru ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd 164 o ymgeiswyr, ac argymhellwyd bod chwe ymgeisydd yn addas ar gyfer eu penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Barnwr Rhanbarth (Llys Ynadon) (00084).** Lanswyd yr ymarfer ar gyfer Barnwr Rhanbarth (Llys Ynadon) ar 14 Chwefror 2022 gyda 25 swydd wag. Aseswyd yr holl ymgeiswyr oedd wedi mynegi diddordeb mewn swydd yng Nghymru ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Yn gyffredinol, argymhellwyd 19 o ymgeiswyr, ac argymhellwyd fod tri ymgeisydd yn addas ar gyfer eu penodi i swyddi yng Nghymru.
- **Llywydd Tribiwnlys Addysg Cymru (00112).** Lanswyd yr ymarfer ar gyfer Llywydd Tribiwnlys Addysg Cymru ar 26 Gorffennaf 2022 gydag un swydd wag. Aseswyd yr holl ymgeiswyr ar eu dealltwriaeth o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru. Argymhellwyd bod un ymgeisydd yn addas ar gyfer ei benodi i swyddi yng Nghymru.

D.S. Er bod ymarferion dethol fel arfer wedi dechrau cyn y flwyddyn adrodd, rhoddwyd gwybod i'r Swyddfa Farnwrol am ganlyniad yr ymarferion yn ystod y flwyddyn adrodd. Mae hyn yn adlewyrchu'r dull gweithredu a ddilynir yn Adroddiad Blynyddol y Comisiwn Penodiadau Barnwrol.

Y Coleg Barnwrol

Er mwyn cadw annibyniaeth y farnwriaeth, mae gan yr Arglwyddes Brif Ustus (LCJ), Uwch-lywydd y Tribiwnlysoedd, a'r Prif Grwner gyfrifoldeb statudol am hyfforddiant, o dan Ddeddf Diwygio

Cyfansoddiadol 2005, Deddf Llysoedd a Gorfodaeth 2007, a Deddf Crwneriaid a Chyfiawnder 2009 yn y drefn honno. Mae cyfrifoldebau hyfforddi yn cael eu harfer drwy'r Coleg Barnwrol. Wrth wneud hynny, mae'r Coleg yn darparu hyfforddiant i farnwyr llysoedd a thribiwnlysoedd, aelodau'r tribiwnlys, crwneriaid a swyddogion crwneriaid, ynadon a, lle bo'n briodol, cynghorwyr cyfreithiol yr ynadon (y cyfeirir atynt gyda'i gilydd fel deiliaid swyddi barnwrol). Amcan pennaf y Coleg yw darparu hyfforddiant, adnoddau a chyhoeddiadau o'r safon uchaf, a thrwy hynny gryfhau gallu'r farnwriaeth i gyflawni ei swyddogaethau'n effeithiol.

Ym mis Rhagfyr 2021, cyhoeddodd y Coleg Barnwrol ei strategaeth ar gyfer 2021-25 sy'n gosod yr uchelgais ar gyfer y Coleg yn ystod y pedair blynedd hon. O fewn y strategaeth, gwnaeth y Coleg Barnwrol sawl ymrwymiad i'r Gymraeg. Mae'r strategaeth yn cadarnhau y byddai'r holl hyfforddiant a gynigir yn cefnogi amrywiaeth gynyddol y farnwriaeth, gan weithredu mewn ffordd sy'n annog y rhai o wahanol gefndiroedd i deimlo eu bod wedi'u cynnwys a'u cefnogi o fewn y farnwriaeth. Trwy'r strategaeth, mae'r Coleg Barnwrol yn parhau i nodi a diwallu anghenion hyfforddi yng nghyfraith Cymru wrth iddynt godi ac yn y ffordd fwyaf effeithiol posibl, ynghyd â chefnogi hyfforddiant Cymraeg i ddeiliaid swyddi barnwrol.

Mae Strategaeth y Coleg hefyd yn nodi uchelgais y Coleg i ddiwallu anghenion yr ynadaeth. Fel rhan o hyn, cymerodd y Coleg gyfrifoldeb dros ddarparu hyfforddiant ynadon yng Nghymru ym mis Mawrth 2023 ac mae'n parhau i ddarparu cyfleoedd i ynadon dderbyn hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg ac ar unrhyw faterion penodol yn ymwneud â darparu cyfiawnder yng Nghymru.

Mae gan Bwyllgor Hyfforddi Cymru (WTC) rôl allweddol yn y gwaith o ddatblygu amcanion strategol y Coleg fel y maent yn ymwneud â hyfforddi barnwyr sy'n eistedd yng Nghymru a dilyniant hyfforddiant i gefnogi defnydd o'r Gymraeg o fewn y system gyfiawnder. Mae'r WTC yn monitro rhwymedigaethau barnwrol o dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 ac yn ystyried y goblygiadau hyfforddi o ran unrhyw ddeddfwriaeth ddatganoledig a basiwyd gan Lywodraeth Cymru. Lle bynnag y bo'n bosibl, mae WTC yn darparu cyngor ac atebion ar sut i integreiddio'r anghenion ychwanegol hyn o fewn rhaglenni presennol y Coleg neu fel arall, ystyried hyfforddiant pwrpasol. Mae gan y WTC gynrychiolaeth ar Fwrdd y Coleg Barnwrol, sef corff llywodraethu'r Coleg.

Dros y flwyddyn ddiwethaf, un o brif ffocws y WTC fu gweithredu Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016, gan ddatblygu deunyddiau hyfforddi a sesiynau i uwchsgilio'r farnwriaeth. Daeth y Ddeddf i rym ar 1 Rhagfyr 2022 a nododd y Coleg yr angen am hyfforddiant y byddai ei angen ar gyfer y farnwriaeth a fyddai'n gwrando ar yr achosion hyn. Dyluniwyd hyfforddiant gan y farnwriaeth ar gyfer y farnwriaeth ac mae wedi dechrau cael ei gyflwyno.

Mae'r Gymraeg hefyd wedi'i hymgorffori yng nghyhoeddiadau'r Coleg Barnwrol. Er enghraifft, mae'r Llyfr Mainc Triniaeth Gyfartal (ETBB) yn cynnwys cyfeiriadau at Gymru a'r Gymraeg, gan gwmpasu meysydd fel statws swyddogol y Gymraeg, trefnu cyfieithwyr Cymraeg a pharchu enwau a systemau enwi. Darperir diweddariadau Cymraeg ynghyd â gwybodaeth arall wedi'i diweddarau ym mhob rhifyn diwygiedig o'r ETBB. Cyhoeddir yr ETBB gan y Coleg Barnwrol, diben y ddogfen yw helpu deiliaid swyddi barnwrol i hwyluso proses llys sy'n parchu gwahanol anghenion a gofynion aelodau cymdeithas yn y llys. Mae'r ETBB yn ffynhonnell arweiniad ar ystod eang o faterion ymarferol a allai godi mewn gwrandawriad barnwrol. Mae'n ceisio cymryd agwedd bragmatig, gan ddarparu awgrymiadau ar sut i wneud profiad y llys yn fwy hygyrch i bob parti yn y llys, gan gynnwys tystion.

Pwyllgorau Ymgynghorol a phenodiadau i'r Ynadaeth

Mae'r diweddariad hwn yn ceisio amlinellu'r ganran bresennol o ynadon sy'n siarad Cymraeg a'r camau a gymerwyd i fynd i'r afael ag unrhyw batrwm sy'n datblygu. Yn anffodus, gwelwyd tuedd

gynyddol o ostyngiad yn nifer y ceisiadau i fod yn ynadon o blith siaradwyr Cymraeg. Ar yr un pryd, mae nifer y ceisiadau i ymuno â'r ynadaeth wedi aros yn gyson, felly nid oes prinder ynadon yng Nghymru. Mae hyn wedi effeithio ar ganran gyffredinol yr Ynadon sy'n siarad Cymraeg.

Nid oes patrwm clir wrth gymharu data blaenorol Tachwedd 2021 â data cyfredol Tachwedd 2022. Mae rhai Ardaloedd Cyfiawnder Lleol wedi cynyddu nifer yr ynadon sy'n siarad Cymraeg tra bod rhai wedi lleihau. Ond mae'r ffigur cyffredinol ar draws Cymru yn parhau'n gyson.

Canran y siaradwyr Cymraeg Tachwedd 2022 (Tachwedd 2021 mewn cromfachau)

Sir Drefaldwyn	9%	(8%)
Ceredigion a Sir Benfro	22%	(9%)
Sir Gaerfyrddin	39%	(43%)
Canol Gogledd Cymru	15%	(14%)
Gogledd Orllewin Cymru	57%	(64%)
Gogledd Ddwyrain Cymru	10%	(12%)
Caerdydd	3%	(3%)
Canolbarth Cymru	5%	(4%)
Gwent	2%	(5%)
Gorllewin Morgannwg	4%	(4%)

Mae effaith gyffredinol hirdymor yn lleihad yr ynadon sy'n siarad Cymraeg ar y rhai sy'n gallu gweithredu fel Ynadon Llywyddol yn y llys ar hyn o bryd wedi dod yn amlwg ac mae gwaith ar y gweill i gynyddu nifer yr Ynadon Llywyddol Cymraeg ym mhob awdurdodaeth.

Mae Pwyllgor Ymgynghorol yr Arglwydd Ganghellor wedi parhau i annog ceisiadau gan siaradwyr Cymraeg, yn enwedig ar draws Gogledd a Gorllewin Cymru. Mae hyn wedi bod drwy gynlluniau lleol fel rhith-nosweithiau agored a chyflwyniadau gan ynadon. Mae aelodau Pwyllgor Sefydlog yr Arglwydd Ganghellor ar yr Iaith Gymraeg wedi bod yn ymwneud â'r cyfryngau lleol.

Yn 2022, penodwyd 5 ynad sy'n siarad Cymraeg (4 Troseddol, 1 Teulu). Mae 3 cais gan siaradwyr Cymraeg yn aros i gael eu cymeradwyo gan yr Uwch-farnwr Llywyddol ar gyfer 2023/ 24.

Bu'r pwyllgor ymgynghorol yn gweithio gyda'r Swyddfa Farnwrol i ddatblygu deunydd marchnata newydd gan gynnwys taflenni a phosteri yn Gymraeg. Roedd y pwyllgor yn ymwneud â'r gwaith parhaus o greu'r broses ymgeisio ar-lein newydd sydd ar gael yn Gymraeg.

https://magistrates.judiciary.uk/cymraeg/?sType=magistrates_website

Mae'r pwyllgor ymgynghorol yn gweithio mewn partneriaeth â'r Swyddfa Farnwrol i ddatblygu cyhoeddusrwydd yn benodol ar gyfer ymgeiswyr sy'n siarad Cymraeg. Lansiodd ymgyrch recriwtio teulu yng Nghymru ar 1 Medi 2023 a'r ymgyrch recriwtio troseddol ar 1 Tachwedd 2023.

Cyfryngwyr Cofrestredig

Drwy gydol 2022-23, parhaodd y Cynllun Cyfryngwyr Tystion (WIS) i fodloni'r galw cynyddol am Gyfryngwyr Cofrestredig sy'n siarad Cymraeg. Am y bedwaredd flwyddyn yn olynol, llwyddodd y cynllun i dderbyn mwy o geisiadau nag erioed o'r blaen, gyda chyfryngwyr cofrestredig (gyda'i gilydd, beth bynnag fo'u sgiliau ieithyddol) yn helpu mewn dros 8,100 o achosion, ac roedd 8% o'r rheini yn ardaloedd yr heddlu yng Nghymru.

Mae cyfryngwyr cofrestredig sy'n siarad Cymraeg yn parhau i weithredu ar draws pob ardal yr heddlu yng Nghymru. Ar hyn o bryd mae 4 cyfryngwr cofrestredig sy'n siarad Cymraeg (gydag un cyfryngwr cofrestredig newydd sy'n siarad Cymraeg i fod i gael ei benodi yn ystod y chwarter hwn), a 50 cyfryngwr cofrestredig sy'n derbyn achosion yng Nghymru. Mae'r galw am gyfryngwyr

cofrestredig yng Nghymru yn cael ei fonitro fel mater o drefn ac mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi cymryd camau i sicrhau bod ceisiadau penodol am gyfryngwyr cofrestredig sy'n siarad Cymraeg yn cael eu cofnodi a bod data am y defnydd o gyfryngwyr cofrestredig sy'n siarad Cymraeg ar gael ar gais.

Derbyniodd yr WIS 655 cais am gyfryngwyr cofrestredig yn ardaloedd yr heddlu yng Nghymru yn 2022/23, gyda 637 (97%) o'r ceisiadau hyn wedi'u cyfateb yn llwyddiannus. Ni chafodd naw cais eu cyfateb a chanslwyd naw. Gwnaed saith cais yn benodol ar gyfer cyfryngwyr cofrestredig Cymraeg; roedd pob un o'r saith (100%) o'r ceisiadau hyn yn cyfateb yn llwyddiannus i gyfryngwyr cofrestredig Cymraeg.

Mae strategaeth recriwtio WIS y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn parhau i dargedu rhanbarthau lle mae ein tystiolaeth yn dangos bod angen cyfryngwyr cofrestredig fwyaf. Mae sgiliau Cymraeg yn cael eu hystyried ac rydym wedi ymrwymo i sicrhau bod anghenion dioddefwyr a thystion sy'n siarad Cymraeg yn cael eu diwallu.

3. Darparu gwasanaethau i'r cyhoedd

Gohebiaeth

Meini prawf llwyddiant:

- a) *Dim cwynion gan gwsmeriaid yng Nghymru ynglŷn â diffyg eglurder o ran ymdrin â gohebiaeth Gymraeg.*
- b) *Dogfennau'n cael eu cyfieithu i'r Gymraeg yn briodol.*
- c) *Gohebiaeth Gymraeg yn cael ei hateb yn Gymraeg o fewn yr un amserlenni ag unrhyw ohebiaeth arall*

Yn ystod cyfnod adrodd 2022-2023, ni dderbyniodd Tîm Cymorth a Gohebiaeth Gweinidogol y Weinyddiaeth Gyfiawnder yr un darn o ohebiaeth yn Gymraeg, naill ai ar-lein nac ar ffurf copi caled. Mae swyddogion yn parhau i fonitro lefelau'r ohebiaeth Gymraeg a dderbynnir gan y Tîm Cymorth a Gohebiaeth Gweinidogol, ac mae staff wedi cael eu hatgoffa i gadw cofnod o unrhyw ohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg ar y gronfa ddata. Mae hyn yn cynnwys copïau caled a anfonir drwy'r post neu ohebiaeth electronig dros e-bost. Mae staff gohebiaeth ar draws y Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi cael eu hatgoffa hefyd bod angen ateb unrhyw ohebiaeth sy'n dod i law yn y Gymraeg yn y Gymraeg.

Galwadau ffôn

Meini prawf llwyddiant:

- d) *Bydd galwadau ffôn gan siaradwyr Cymraeg yn cael eu hateb yn Gymraeg yn y cyswllt cyntaf.*

Y Tîm Ymholiadau Cyhoeddus (sy'n rhan o ganolfan alw Cydwasanaethau ehangach yn Ne Cymru) sy'n delio â Llinell Ymholiadau Cyhoeddus (PEL) y Weinyddiaeth Gyfiawnder, ar gyfer galwadau gan bobl sy'n galw'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn unig. Daw'r galwadau'n bennaf gan bobl sydd am gael eu trosglwyddo i rywun ym Mhencadlys y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn 102 Petty France Llundain, fel GLITEF, yr Uned Crwneriaid neu swyddfa'r wasg, er enghraifft. Y cyhoedd neu randdeiliaid allanol, gan gynnwys adrannau eraill y llywodraeth, sy'n gwneud y galwadau hyn fel arfer.

Nid yw'r gweithwyr ffôn ar switsfwrdd y PEL yn rhoi unrhyw gyngor na gwybodaeth am y Weinyddiaeth Gyfiawnder, dim ond trosglwyddo galwadau i'r person priodol neu roi manylion e-bost ar gyfer blychau post. Rhif Llundain yw rhif y galwadau sy'n cyrraedd tîm y PEL. Nid yw'r

Weinyddiaeth Gyfiawnder yn hysbysebu unrhyw ddewisiadau iaith i'r rheini sy'n galw; fodd bynnag, os bydd rhywun yn dymuno siarad Cymraeg yn unig, bydd tîm y PEL yn gallu delio â'r cais oherwydd bod gan dîm y ganolfan alw Cydwasanaethau 20 siaradwr Cymraeg rhugl.

Yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn, nid oes galwr wedi ceisio cyfathrebu â'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn Gymraeg. Hefyd, yn ystod y cyfnod hwn, ni dderbyniodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder unrhyw gwynion am y ffaith nad oes dewis Cymraeg mwy ffurfiol.

Digwyddiadau

Meini prawf llwyddiant:

e) Dim cwynion ynghylch methu â hwyluso'r defnydd o Gymraeg neu ddarparu cyfieithiadau Cymraeg mewn digwyddiadau yng Nghymru.

Nid yw'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cadw cofnodion canolog o ddigwyddiadau a gynhelir ar draws y busnes ynghylch cyfarfodydd yng Nghymru lle'r oedd trefniadau penodol i hwyluso defnydd o'r Gymraeg. Ceir arweiniad ar fewnwyd y Weinyddiaeth Gyfiawnder i helpu staff i nodi anghenion cyfieithu a chyfleusterau ar gyfer cyfarfodydd a digwyddiadau sy'n cynnwys y cyhoedd yng Nghymru.

Hunaniaeth gorfforaethol

Meini prawf llwyddiant:

f) Cysondeb yn y ffordd y mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio.

Yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn, mae Tîm Cyfathrebu Corfforaethol y Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi bod yn gweithredu fel arfer o ran gweithgareddau sy'n ymwneud â'r Gymraeg. Mae meysydd busnes y Weinyddiaeth Gyfiawnder y mae angen eu cyfieithu i'r Gymraeg yn cael eu cyfeirio at Uned Iaith Gymraeg GLITEF neu thebigword gan dîm dylunio canolog y Weinyddiaeth Gyfiawnder – design102. Mae canllawiau brand y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn rhoi cyngor ar ddefnyddio fersiynau Cymraeg a dwyieithog logo'r Weinyddiaeth Gyfiawnder.

Cyhoeddiadau a ffurflenni

Meini prawf llwyddiant:

a) Cysondeb yn y ffordd y mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio.

b) Bydd pob dogfen sy'n cael ei llunio yn Gymraeg ac yn Saesneg yn cael ei llunio i'r un safon, gan ddilyn yr un amserlen pan fo'r dyddiadau cau yn caniatáu hynny.

Pan fydd tîm dylunio'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, design102, yn llunio dogfen Saesneg sydd angen ei chyfieithu i'r Gymraeg, bydd yn rhoi ffeiliau sy'n cynnwys y gwaith celf i Uned Iaith Gymraeg GLITEF er mwyn iddynt allu sicrhau bod fformat y fersiwn Gymraeg a'r Saesneg yr un fath. Gan fod deunyddiau'n aml yn hwyr yn cael eu cymeradwyo, a newidiadau munud olaf yn cael eu gwneud i'r dogfennau Saesneg neu fersiynau newydd yn cael eu cyflwyno, nid yw'n bosibl bob amser creu'r fersiwn Gymraeg a'r fersiwn Saesneg gyda'i gilydd. Serch hynny, bydd y fersiwn Gymraeg yn cael ei chyhoeddi cyn gynted ag y bo modd ar ôl y fersiwn Saesneg (o fewn 10 diwrnod gwaith o dan ein Cynllun Iaith). Bydd pob dogfen sy'n cael ei llunio yn Gymraeg ac yn Saesneg yn cael ei llunio i'r un safon.

Uned Iaith Gymraeg GLITEF

Uned Iaith Gymraeg GLITEF sy'n gwneud y rhan fwyaf o'n cyfieithiadau corfforaethol. Rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023 cyfieithodd yr Uned Iaith Gymraeg a [thebigword](#) 81 o ddogfennau corfforaethol ar gyfer Pencadlys y Weinyddiaeth Gyfiawnder am gost o £20,249.73.

Datganiadau i'r wasg, ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd a hysbysebu, hysbysiadau swyddogol a chyhoeddus

Meini prawf llwyddiant:

Cysondeb yn y ffordd y mae'r Gymraeg yn cael ei defnyddio.

Mae GLITEF yn gyfrifol am lawer o gynnwys y Weinyddiaeth Gyfiawnderar GOV.UK. Mae GLITEF yn cyfieithu popeth sy'n berthnasol i Gymru neu'r iaith Gymraeg, er enghraifft newyddion, blogiau a chanllawiau neu gyhoeddiadau lle mae angen gan ddefnyddwyr.

Gwasanaethau digidol, gwefan a gwybodaeth

Meini prawf llwyddiant:

- Llai o gwynion yn ymwneud â diffyg deunydd Cymraeg ar gyfer dogfennau corfforaethol perthnasol.*
- Argaeledd deunydd Cymraeg priodol ar gyfer ein polisïau a'n cyhoeddiadau.*
- Systemau TG y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cynnwys gallu Cymraeg.*
- Paratoi fersiwn Gymraeg o'n tudalen hafan ar GOV.UK.*

Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gyfrifol am benderfynu pa gynnwys 'adrannol a pholisi' sydd angen ei gyfieithu ar GOV.UK; trefnu cyfieithu o ansawdd uchel; a sicrhau bod y cynnwys Cymraeg yn gywir ac yn gyfoes.

Mae tudalen Ianio Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar ein gwefan ar gael yma:
<https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-justice.cy>

Mae ein hafan Gymraeg ar GOV.UK gyda'n tudalennau 'corfforaethol' cysylltiedig, sydd hefyd wedi cael eu cyfieithu i'r Gymraeg.

Er mwyn gwneud cyhoeddiadau Cymraeg yn fwy hygyrch ac yn haws dod o hyd iddynt, mae gan y fersiwn Gymraeg ei thudalen ei hun, yn hytrach nag ychwanegu dogfen Gymraeg at dudalen gynnwys Saesneg.

Mae gennym hefyd frand iaith Gymraeg ar ddeunyddiau ysgrifennu, adroddiadau, logos a chyfathrebiadau electronig i'w ddefnyddio yn ôl yr angen.

Mae Technoleg y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn arddel y safbwynt canlynol ar ddefnyddio'r Gymraeg:

- wrth inni ddatblygu a chyflwyno cynnyrch a systemau TG newydd neu ddiweddarar hen rai, byddwn yn asesu'r gofynion ieithyddol yng nghyswllt gwasanaethau a ddarperir i'r cyhoedd yng Nghymru;
- byddwn yn hyrwyddo a hwyluso defnydd o'r Gymraeg cyn belled ag y bo'n briodol i'r amgylchiadau ac yn rhesymol ymarferol;

- pan fyddwn yn datblygu neu'n caffael systemau Gwasanaeth Digidol a Thechnoleg y Weinyddiaeth Gyfiawnder, byddwn yn ystyried Canllawiau a Safonau Comisiynydd y Gymraeg ar Feddalwedd Dwyieithog;
- y maes busnes perthnasol sy'n gyfrifol am gynnwys llwyfannau TG (yn hytrach na'r dechnoleg gysylltiedig).

Mae'r egwyddorion hyn yn berthnasol pryd bynnag y bydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn symud at gontractau newydd. Mae Gwasanaeth Digidol a Thechnoleg y Weinyddiaeth bob amser yn barod i ystyried unrhyw ofynion penodol sydd gan yr Uned Iaith Gymraeg.

Gwasanaethau a ddarperir ar ran y Weinyddiaeth Gyfiawnder gan bartïon eraill

Meini prawf llwyddiant:

Bod staff yn ymwybodol o'r trefniadau i gynnwys ystyriaeth o'r Gymraeg mewn cytundebau contract â thrydydd partiön.

Mae telerau ac amodau contract safonol cyfredol y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cynnwys cymalau sy'n mynnu bod cyflenwyr yn cydymffurfio â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 a'r Cynllun Iaith Gymraeg 'yn union fel petai ef ei hun yw'r Awdurdod'.

Gwasanaethau Awtistiaeth i Abertawe, Castell-nedd Port Talbot, Uned Gyflawni'r Gwasanaeth Prawf yng Nghymru

Disgwylir i'r darparwr ddarparu ymyriadau i bobl ar brawf sy'n diwallu anghenion penodol y rhai sy'n byw gyda Chyflwr Sbectwm Awtistig, gan gynnwys defnyddio'r Gymraeg lle mae'r person yn dymuno ymgysylltu â'r gwasanaeth prawf yn Gymraeg.

Fel rhan o'r gwaith o reoli'r contract, rhaid i'r cyflenwr ddarparu polisi neu strategaeth Gymraeg ynghyd â rhestr o siaradwyr Cymraeg dynodedig o fewn y sefydliad. Mae'r tîm rheoli contractau hefyd yn cysylltu'r cyflenwyr â gwasanaethau iaith HMPPS.

Contract ar gyfer darparu gwasanaethau arlwyyo yn Llys y Goron Caerdydd, Llys Ynadon Caerdydd, Llys y Goron Casnewydd a Llys y Goron Abertawe

Bu i gontract Wales Vending ddefnyddio TUCO "The University Caterers Organisation" i ddod o hyd i'w cyflenwr. Maent yn weithredwr fframwaith sector cyhoeddus sy'n arbenigo mewn arlwyyo a chaffael ar gyfer y sector addysg. Defnyddiwyd y llwybr hwn gan GLITEF oherwydd y sylfaen cyflenwyr sylweddol ac aliniad i ofynion GLITEF pan nodwyd yr anghenion. Cafodd ei nodi yn y manylebau a'i gadarnhau yn y tendr gan y cynigydd llwyddiannus y gellir cynnig "Cyfarwyddiadau Manwl i Ddefnyddwyr yn Gymraeg a Saesneg".

Gwasanaethau Riportio a Thrawsgrifio yn y Llys

Mae trawsgrifio gwrandawriadau mewn llysoedd neu dribiwnlysoedd yn cynnwys ar-lein, wyneb yn wyneb, ac mewn amser real. Mae'r Gymraeg yn rhan o'r contract. Os bydd unigolyn yn gofyn am gael ei dreial yn Gymraeg, bydd y trawsgrifiad yn cael ei wneud yn Gymraeg ar yr un gost â'r Saesneg.

Mae Llys y Goron yn golygu profi gwasanaethau casglu a gorfodi

Mae'r gwasanaeth yn cynnwys holl Lysoedd y Goron yng Nghymru a Lloegr. Mae'r Contractwr yn gyfrifol am hyrwyddo'r ddarpariaeth o wasanaethau casglu a gorfodi dyledion yn Gymraeg lle bo angen. Mae'r Awdurdod yn ei gwneud yn ofynnol i'r contractwr sicrhau bod y gwasanaethau'n hygyrch i, ac yn ddealladwy gan, ddiffynyddion lle mae Cymraeg yw eu dewis iaith. Mae'r amodau hyn yn rhan o'r contract ac fe'u cynhwyswyd trwy gydol y gweithgaredd cyrchu. Caiff cydymffurfedd â'r amodau ei fonitro drwy gyfarfodydd rheoli contractau a gefnogir gan ddata ar y defnydd o'r cynllun.

Ymgysylltu â Phobl ar Brawf (EPOP)

Mae'r Gwasanaeth Prawf yn chwilio am ddarparwr i feithrin gallu, cyfle a chymhelliant staff y gwasanaeth prawf i ymgysylltu'n ehangach â phobl sydd ar brawf, er mwyn galluogi pobl sydd ar brawf i ddylanwadu a chwarae mwy o ran yn y gwaith o gynllunio, datblygu, darparu ac adolygu gwasanaethau. Ni fydd y darparwr yn gyfrifol am ddarparu sesiynau ymgysylltu uniongyrchol gyda phobl ar brawf, gan mai personél y Gwasanaeth Prawf fydd yn bennaf gyfrifol am hyn yn y contract newydd.

Mae'r fanyleb yn ei gwneud yn ofynnol i'r cyflenwr gynhyrchu Cynllun Gweithredu EPOP ar gyfer pob rhanbarth Gwasanaeth Prawf, gan gynnwys Cymru. Nid yw hyn o reidrwydd yn golygu y bydd y cyflenwr yn darparu gwasanaethau yng Nghymru oherwydd efallai na fernir ei fod yn angenrheidiol yn dibynnu ar y camau y cytunwyd arnynt rhwng y darparwr a Gwasanaeth Prawf Cymru wrth eu gweithredu. Mae'r gofyniad canlynol, fodd bynnag, wedi'i gynnwys yn y fanyleb i sicrhau y cydymffurfir â Chynllun yr Iaith Gymraeg 2018 lle bo hynny'n briodol. Os a phan fydd ymgysylltu uniongyrchol â phobl sydd ar brawf yn digwydd, rhaid i'r darparwr:

1. ymgysylltu mewn iaith neu fformat y mae pob unigolyn yn gallu ei ddeall, a
2. lle bo'r gwasanaethau yn cael eu darparu yng Nghymru, rhaid eu darparu yn unol â Chynllun Iaith Gymraeg 2018 a Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.

Gwasanaethau Ieithoedd a Siaredir (Lot 1)

Mae'r contract gydag un cyflenwr, thebigword. Diben y contract yw caniatáu i awdurdodau'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ofyn i weithwyr ieithoedd proffesiynol fynychu trefniadau a chyfieithu. Mae'r Gymraeg yn un o'r ieithoedd a ddarperir o dan y contract hwn ac mae wedi'i chynnwys ers dechrau'r gweithgaredd cyrchu.

Dyrannu grantiau

Meini prawf llwyddiant:

Caiff grantiau eu dyfarnu yn unol â'r ymrwymadau a wnaed yn y Cynllun

Disgwylir i unrhyw sefydliad sy'n ymgeisio am grant ar gyfer gweithgareddau sy'n cynnwys cyflenwi gwasanaethau i bobl yng Nghymru ymdrin yn eu ceisiadau, lle bo hynny'n briodol, â sut y bwriadant ddarparu'r gwasanaethau hynny yn y Gymraeg yn ogystal ag yn Saesneg. Yna bydd hyn yn cael ei gynnwys fel un o'r amodau cyllido.

Er mwyn sicrhau bod gennym drefniadau llywodraethu cadarn a bod gwariant grant yn sicrhau gwerth am arian, sefydlodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder swyddogaeth her o'r enw'r Panel Herio Grantiau. Mae'r Panel Herio Grantiau yn rhan annatod o lywodraethu grantiau a gwneud penderfyniadau ariannol ac fe'i mabwysiadwyd gan Swyddfa'r Cabinet fel arfer gorau.

Mae HMPPS ac Uned Gomisiynu a Gweithredu Dioddefwyr a Thystion yn goruchwyllo'r prosesau ar gyfer dyrannu grantiau yn eu hardaloedd, gan gynnwys y swm cyffredinol sydd ar gael a sicrhau bod y grantiau'n cyd-fynd â blaenoriaethau strategol yr adran. Mae'r cystadlaethau'n cael eu cynnal drwy System E-dendro 'Jaggaer', sydd ar gael i unrhyw gyflenwr sydd wedi cofrestru. Mae cystadlaethau HMPPS yn cael eu hysbysebu gyda Clinks hefyd.

Er mwyn helpu i roi gwybod i ddarpar gynigwyr, bydd y ddogfen ddisgrifio sy'n cyd-fynd â phob hysbyseb yn nodi a fydd ystyriaethau Deddf yr Iaith Gymraeg yn berthnasol, a phryd. Pan gaiff ddyfarniad, ac os yw'n briodol, bydd derbynnydd y grant yn cael gwybod am ofynion y Weinyddiaeth Gyfiawnder y disgwylir iddo gydymffurfio â hwy, gan gynnwys pan fydd Cynllun Iaith

Gymraeg perthnasol y Weinyddiaeth Gyfiawnder neu HMPPS yn rhoi gofynion perthnasol Deddf yr Iaith Gymraeg ar waith.

Ar gyfer 2022-23, cafodd cyllideb grantiau HMPPS o £8.4 miliwn ei defnyddio i gefnogi parhad grantiau strategol a grantiau arloesi sy'n cyfrannu at nodau eang a blaenoriaethau penodol HMPPS. Mae'r rhaglen grantiau yn cael ei hysbysebu i bob corff yn y Sector Gwirfoddol, Cymunedol a Mentrau Cymdeithasol (VCSE) – sef cyrff yn y Trydydd Sector – yng Nghymru a Lloegr.

Hysbysebodd HMPPS ei Raglen Grant Arloesi Newydd ar gyfer 2020-23 ym mis Hydref 2019, gyda'r cyfle'n agored i bob mudiad gwirfoddol, cymunedol a mentrau cymdeithasol yng Nghymru a Lloegr. Nododd y rhaglen un ar bymtheg o brosiectau newydd, ac nid oes yr un ohonynt yn gweithredu yn benodol mewn lleoliadau HMPPS yng Nghymru, er bod derbynwyr grantiau yn ymwybodol o ofynion Cynllun yr Iaith Gymraeg lle bo hynny'n briodol.

Mae cyllid grant yn parhau i fod ar gael i nifer o fudiadau gwirfoddol, cymunedol a mentrau cymdeithasol ar sail tymor hwy i gefnogi'r nodau strategol ac i ddatblygu capasiti ar draws y sector. Bydd y gweithgarwch hwn a ariennir gan grantiau yn berthnasol i Gymru a Lloegr a, lle bo hynny'n rhesymol bosibl, bydd y rhai sy'n derbyn grantiau yn ceisio darparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg lle bo angen. Mae yna hefyd siaradwr Cymraeg rhugl (ail iaith) o fewn Tîm Grantiau HMPPS yn ein pencadlys. Ar gyfer 2022/22, mae'r Uned Comisiynu a Gweithredu Dioddefwyr a Thystion wedi rhoi grantiau o £12.6 miliwn i dderbynwyr yng Nghymru, i ddarparu gwasanaethau cymorth i ddioddefwyr troseddau.

4. Gweithredu, monitro ac adrodd

Meini prawf llwyddiant:

- a) *Polisiau, mentrau a gwasanaethau i fod yn gyson â'r ymrwymadau a wnaed yn y Cynllun Iaith Gymraeg*
- b) *Grŵp Cydlynwyr y Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi'i ehangu ac yn cyfarfod ddwywaith y flwyddyn o leiaf, gyda'r aelodau'n rhyngweithio'n rhithiol.*
- c) *Trefniadau ar waith i fonitro ac adrodd ar gynnydd cyrff y Weinyddiaeth Gyfiawnder, a restrir yn Atodiad A, o ran gweithredu Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder.*
- d) *Mae gan staff drefniadau yn eu lle i fonitro p'un a yw darparwyr gwasanaethau'n cydymffurfio â threfniadau iaith Gymraeg sydd wedi'u cynnwys mewn cytundebau contractau.*

Roedd Cydlynwyr Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn parhau yn gyfrifol am ddatblygu a gweithredu Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Un elfen hollbwysig o'r rôl yw sicrhau bod Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cael ei ddatblygu a'i roi ar waith yn briodol ar draws amrywiol feysydd busnes corfforaethol y Weinyddiaeth. Mae hynny'n cynnwys rhoi cyngor a chyfarwyddyd ac ymateb i geisiadau am wybodaeth neu roi eglurhad ynghylch polisi ac arferion y Weinyddiaeth Gyfiawnder mewn perthynas â'r iaith Gymraeg. Ni chafodd Cydlynwyr y Cynllun unrhyw gwynion ffurfiol ynghylch y modd y gweithredwyd Cynllun y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn 2022-23.

Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn parhau i weithredu Grŵp Cydlynwyr y Gymraeg ehangach o gysylltiadau sy'n gweithredu fel Cydlynwyr y Gymraeg ar gyfer ei holl feysydd busnes. Mae'r grŵp yn cyfarfod ddwywaith y flwyddyn ar ffurf hybrid.

Mae cylch gwaith y grŵp yn cynnwys y canlynol:

- Canolbwyntio ar faterion sy'n gysylltiedig â chyflwyno Cynllun Iaith Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder;

- Rhannu enghreifftiau o arferion gorau i helpu i godi ymwybyddiaeth a rhannu syniadau;
- Darparu fforwm i aelodau allu trafod a datrys materion sy'n dod i'r amlwg mewn perthynas â'r Gymraeg;
- Darparu cydgefnogaeth i Gydlynwyr y Gymraeg y Weinyddiaeth Gyfiawnder a helpu i lywio cyfeiriad polisi'r Gymraeg a dulliau llywodraethu yn y dyfodol ar draws ein Hasiantaethau Gweithredol.

Mae'r aelodau'n defnyddio'r Grŵp i rannu gwybodaeth a syniadau er mwyn gwella'r broses o wneud penderfyniadau. Os oes pryderon neu gamddealltwriaeth ynghylch polisi ac ymarfer y Gymraeg, bydd y Cydlynwyr yn mynd ar ôl y rhain ar gyfer aelodau a staff perthnasol mewn modd cymesur er mwyn sicrhau datrysiad boddhaol.

Yng nghyfarfod mis Hydref 2022, buom yn trafod y cwestiwn rhuglder y Gymraeg sydd i'w ychwanegu ar system casglu data staff, SOP.

Yng nghyfarfod mis Mawrth 2023, adolygwyd ymweliad yr Arglwydd Bellamy â'r Senedd a chawsom wybod am Gomisiynydd newydd y Gymraeg.

Rydym wedi cael nifer o ychwanegiadau newydd a newidiadau i'r Grŵp yn ein cyfarfodydd, sy'n dangos bod cynnydd graddol yn parhau yn y diddordeb mewn materion Cymreig ar draws y Weinyddiaeth Gyfiawnder.

Rhwng cyfarfodydd, mae gan y Grŵp fforwm drafod rithiol *ad hoc* ar faterion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg, i rannu cyngor rhwng cydweithwyr perthnasol y Weinyddiaeth Gyfiawnder, yn enwedig ynghylch pryd y bydd angen gwasanaethau cyfieithu o bosibl.

© Hawlfraint y Goron 2024

Trwyddedwyd y cyhoeddiad hwn dan delerau Trwydded Llywodraeth Agored fersiwn 3.0 ac eithrio lle nodir yn wahanol. I weld y drwydded hon ewch i, nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3

Lle rydym wedi nodi bod unrhyw wybodaeth dan hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw.